

Protiraketová obrana Spojených států a ČR

V celé historii vojenství se neustále objevují nejrůznější návrhy na vytváření odolných „štítů“ proti útoku nepřítele. Jejich forma a míra technologické orientace je vrcholem vojenského umění příslušné doby. V podmínkách malého českého národa husité využívali krytu vozových opevnění jako štítu proti útoku nepřátelských vojsk. Předválečné Československo bylo obeháno hradbou betonových pevností proti útoku hitlerovských vojsk. Stejný význam měla i francouzská Maginotova linie. Také Spojené státy v 80. - 90. letech uvažovaly o štítu, jehož podstatou měl být „Anti-Missile System“ a proslulé „Star Wars“. Tyto záměry však nesplnily původní očekávání. Nicméně nově formující se strategické prostředí a dokonalejší technologie útočných raketových prostředků vyžadují nově analyzovat současný stav a přijmout adekvátní odezvu. Výchozí idejí nového řešení administrativy USA a její vojenské odborné části by mělo být koncipování omezené protiraketové obrany, schopné čelit potenciálnímu útoku nepřátelských mezi-kontinentálních řízených střel.

Vysvětlení amerického programu omezené protiraketové obrany

Cílem amerického národního programu protiraketové obrany (*NMD - National Missile Defense*) je vybudovat a rozvinout cenově dostupnou a účinnou obranu celého státního území USA proti úderu omezeného množství balistických řízených střel odpálených z kteréhokoli jiného státu jak v nepřátelském úmyslu, tak nešťastnou náhodou. Z tohoto hlediska jsou zpravidla uvažovány tzv. problémové státy (*rogue states*), neboli nekontrolovatelné státy, které podporují mezinárodní terorismus, odmítají věcnou komunikaci, ignorují zásady nešíření zbraní hromadného ničení a neakceptují systém kontroly zbrojení. Přitom tyto státy mají všechny technické předpoklady jako pro vývoj, tak použití balistických řízených střel.

Potřeba výstavby národní raketové obrany v omezeném rozsahu proti budoucím hrozbám ze strany problémových států vyplývá také z faktu, že Spojené státy mají širší životní zájmy a celosvětové závazky, spočívající na účinné pomoci přátelům a spojencům bránit se proti agresi. Pro splnění tohoto poslání se jeví jako nejrelevantnější regiony v severovýchodní Asii a na Středním východě. V obou těchto oblastech (jakož i v jiných) mají Spojené státy závazky, mají zde své životní zájmy a rozvinuté síly. Zmíněné prostory patří evidentně k těm regionům, které mohou být ohrožovány potencionálními agresory s balistickými střelami, jejichž dosah postačuje i k zasažení území USA. Toto se ukazuje jako klíčový element celkové obranné strategie NMD.

Úkoly NMD:

- Bránit Spojené státy proti útoku balistických střel problémových států (rogue states).
- Zaručit svrchovanost Spojeným státům reagovat na regionální krize.
- Zbavit problémové státy vlivu vyplývajícím z toho, že by se obyvatelstvo Spojených států stalo rukojmím nepřátelských raketových úderů.

Výchozím předpokladem je, že tyto rakety by mohly ohrozit přímými údery území USA, a tím posloužit jako prostředek nátlaku. Z toho důvodu je na prvním místě programu NMD ochránit Spojené státy a jeho přátele a spojence od jednání pod nátlakem. Účinná obrana umožní USA a jeho spojencům neutralizovat a zadržovat nevelké raketové síly problémových států od útoku na Spojené státy a dovolí angažovat se nezávisle v regionálních krizích.

Poslání

Posláním NMD je bránit Spojené státy proti vážným hrozbám limitovaných strategických balistických řízených střel problémových států. Význam vytvářejícího se systému NMD proti tomuto omezenému útoku řízených střel problémových států je zcela jasný. Například Severní Korea již dávno vyzkoušela novou raketu s dalekým dosahem. Naváděcí systémy Severní Koreje by mohly po vyřešení technických problémů navést nosiče malého užitečného zatížení na vzdálenost více jak 5500 km.

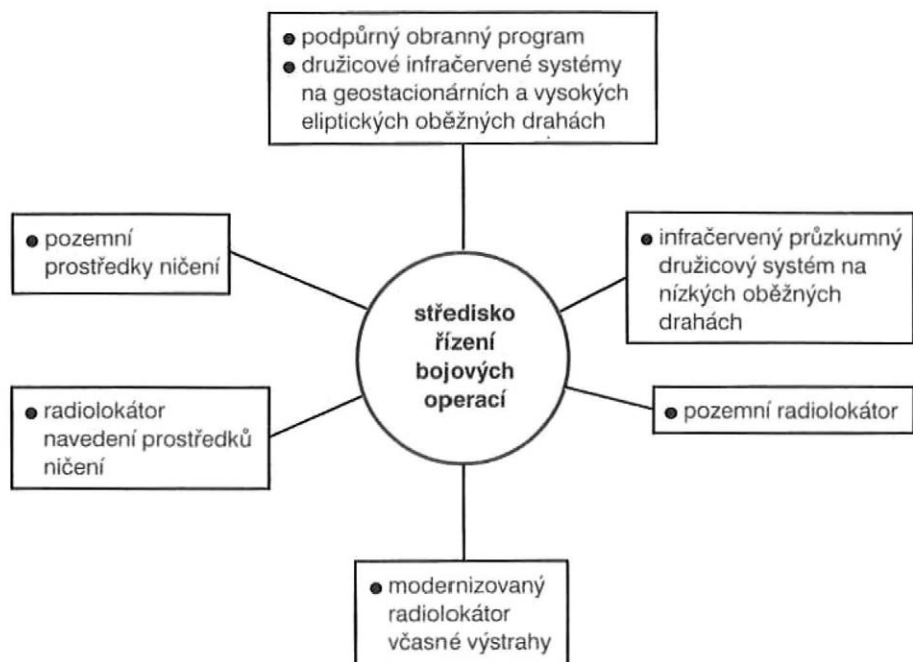
Systém NMD je navrhován proti celé řadě raketových prostředků. V konečné podobě bude navrhovaný projekt realizován ve čtyřech krocích. Od prvních dvaceti protiraketových řízených střel v roce 2005, až k rozsáhlejšímu systému, který v cílovém stavu roku 2011 může mít například nejméně dvě odpalovací báze, tři velitelská a řídicí centra, pět reálných komunikačních a spojovacích míst, 15 radiolokátorů (radarů), 29 satelitů, 250 podzemních odpalovacích stanovišť s 250 protiraketovými řízenými střelami. Jde o základny na Havaji, Aljašce, Kalifornii, Severní Dakotě, Massachusetts, Británii aj. Zatím publikované poznatky v denním tisku uvádějí, že v plném provozu systém vytvoří 1445 pracovních příležitostí.

Podle vyhodnocení předpokládaných hrozeb je systém projektován tak, že má pouze omezené možnosti. Je sice připraven zamezit proniknutí i dokonalejších prostředků (přicházející do úvahy k zasazení v pozdější době), avšak ani v konečné fázi, v případě plného rozvinutí systému, nebude nikdy souviset s prostředky obrany proti ruským strategickým jaderným silám.

Plně rozvinutá soustava by měla být schopna včas detekovat odpálení řízené střely, nepřetržitě sledovat její let (včetně oddělení bojové části) a spolehlivě ji zničit ještě před vstupem do hustých vrstev atmosféry. V komplexu tyto úkoly zajistí pozemní, vzdušná a kosmická radiolokační a infračervená zařízení včasné výstrahy, stanoviště velení a řízení, komunikační soustava a nejaderné protiraketové prostředky. Klíčové technické složky vyvíjeného systému NMD ukazuje obr. (viz).

Přehled možností snížení hrozeb balistických řízených střel:

- Opatření kontroly exportu vybraných komodit souvisejících s proliferací zbraní hromadného ničení,
- smlouvy redukující zbrojení,
- mezinárodní smlouvy o nerozšiřování,
- diplomacie,
- odstrašování,
- **obrana.**

Obr.: Předpokládaná struktura amerického systému národní protiraketové obrany (prvky systému NMD)

Obrana založená na NMD

NMD se od základu diametrálně liší od dřívější koncepce tzv. strategické obranné iniciativy (SDI - Strategic Defence Initiative). **Omezená NMD nesdílí komponenty související s SDI a podle poznatků odborníků rozhodně není SDI.** NMD nebude používat základní kosmické zbraňové systémy, ale pouze využívat data ze satelitových snímačů, podobných těm, co byly a jsou na oběžné dráze nepřetržitě již léta. Její uspořádání (řízení) by mohlo být dimenzionálně méně nákladnější a technologicky

jednodušší. Podpůrné senzory a struktura jsou neúplné, protože jsou konstruovány proti jednotlivým úderům, nikoliv rozsáhlému a koordinovanému hromadnému napadení.

Podklady pro přijetí rozhodnutí k výstavbě NMD

Je důležité zdůraznit, že rozhodnutí rozvinout NMD podléhá hlubokým analýzám s přihlédnutím k následujícím faktorům:

■ Hrozby

Otevřeně je nutno přiznat, že bylo mnoho šancí na výraznější snížení hrozeb, ale tyto příležitosti nebyly využity, a tudíž jejich patrnost musí být revidována obezřetně. Období, ve kterém se předpokládána hrozba očekává, je samozřejmě důležité zvažovat s ohledem na časovou dimenzi. S přihlédnutím k tomuto faktoru by bylo účelné začít s výstavbou potřebných zařízení NMD v roce 2001. Akceschopný systém ukončit v období roku 2005, kdy Spojené státy očekávají možnou první mezikontinentální severokorejskou hrozbu, a celkový systém ukončit 2011.

■ Technologie

Spojeným státům nejde o systém, který by neměl akceptovatelné jistoty a spolehlivě nepracoval podle navrhovaného projektu. Úspěšný test v září minulého roku to jistě podtrhuje. Zkouška zahrnovala úspěšný zásah v cíli. Nicméně zatím dva chybné testy z celkového předpokládaného počtu devatenácti plánovaných zkoušek jistě podnítí ještě větší úsilí k zdokonalení akceschopnosti systému. Je známo, že i starší testy tohoto druhu měly v důsledku chybných klíčových prvků nepřesné zásahy. Problematické části programu mají po odzkoušení náležitě priority a problémy se odstraňují. Jinak je podle projekce systém jako celek funkční.

■ Rozpočet

Rozpočet pro pokrytí vývoje na příští pětileté období zahrnuje investice přibližně celkově ve výši 10.4 mld. USD. Současné ohodnocení nákladů iniciační fáze do roku 2007 činí asi 14.9 mld USD a pro celkové naplnění dvou úplných fází systému (r. 2011), to je přibližně 29 mld USD. V absolutních hodnotách celkového vojenského rozpočtu to obnáší jednu desetinu obranných výdajů Spojených států v průběhu desetiletého cyklu. Finanční náklady programu se upřesňují.

■ Strategické prostředí

Zahrnuje cíle kontroly zbrojení, vztahy USA se spojenci, s Ruskem a Čínou, výsledky proliferace ZHN a perspektivu mezinárodní stability. Kritickou součástí tohoto faktoru je diskuze USA s ruskou vládou o připuštění budování omezené obrany státního území, dotýkající se úpravy smlouvy ABM. Stále platná sovětsko-americká smlouva o protiraketové obraně z roku 1972 (*ABM - Anti-Balistic Missile Treaty*) zakazuje budovat strategické protiraketové systémy a povoluje pouze výstavbu omezeného množství protiraketových systémů proti řízeným střelám s doletem nepřesahujícím 3500 km, s rychlostí sestupného letu nižší než 5 km/s. Stěžejním úkolem je udržení této smlouvy jako základu strategické stability. Rozhovory s Ruskem již byly zahájeny v červnu 1999, kdy prezident Clinton a Jelcin souhlasili se zahájením diskuze zaměřené na aktualizaci smlouvy ABM a další snižování v rámci START III.

■ Smlouva ABM

Ruská federace jako následník sovětské signatářské strany dohody zřejmě plně chápe, že budování nového amerického systému protiraketové obrany není jednoznačně zaměřeno na obranu proti ruským strategickým jaderným prostředkům a že ani ruské území přímo neohrožuje. Podle ruských vojenských představitelů by výstavba obdobného a možností srovnatelného ruského systému protiraketové obrany byla pouze ekonomickým, avšak řešitelným problémem. Modifikace smlouvy o protiraketové obraně proto z tohoto hlediska nemůže ruské vojenské zájmy významněji ohrozit a ruská strana si tuto skutečnost uvědomuje. Důležité je, že omezená NMD nebude sloužit jako odstrašující prostředek proti Rusku.

Jak souvisí NMD s Českou republikou

Podle mého osobního názoru je již na první, povrchní pohled jisté, že NMD bude mít vliv na rozhodovací procesy nejen v ČR, ale i v celé alianci NATO. S dynamickým technologickým vývojem v oblasti raketové výzbroje a jejich nosičů (schopných nést hlavice obsahující zbraně hromadného ničení) a měnícím se bezpečnostním prostředím na celém světě nelze v žádném případě podceňovat, ani bagatelizovat nově vytvářející se hrozby související s možným použitím těchto zbraní proti zemím Aliance.

S přihlédnutím k vyhodnocení pravděpodobných hrozeb, které se týkají jak USA, tak současně ve stejném měřítku západní Evropy, nemůže být Aliance z tohoto procesu vyřazena. Publikované statě ve veřejném tisku již několikrát polemizovaly o vybudování obdobného systému pro obranu evropských států NATO. V případě, že Aliance rozhodne o perspektivní protiraketové obraně, potom pochopitelně ani ČR nezůstane stranou a zapojí se v rámci obranného plánování do celého procesu komplexní výstavby obrany.

Z hlediska výhodnosti geografického a geostrategického položení ČR v rámci Aliance by bylo naše území jistě zajímavé pro dislokaci některých radiolokačních či jiných technických prvků systému. Pro ČR by to znamenalo řadu výhod. Evidentní předností budování nezbytných technických zařízení v České republice by byl přístup k vrcholovým technologiím a jejich širšímu využití v podmínkách domácí výrobní základny, jakož i zajištění nových pracovních míst. Na druhé straně je aktuálním úkolem včas s předpokládanými hrozbami a protiopatřeními protiraketové obrany seznámit širší veřejnost, která by mohla být zneužita a projevit nespokojenost. Ucelený systém protiraketové obrany NATO by představoval podstatné zvýšení bezpečnosti aliančních zemí v rámci obranných schopností NATO.

Postoj České republiky v oblasti protiraketové obrany vůči ohrožením souvisejícím s použitím ZHN a možným hrozbám jejich šíření vychází mj. z obsahu Bezpečnostní strategie ČR, která uvádí, že eliminace těchto rizik (hrozby překračující hranice států a asymetrické prostředky využívané některými státy a nestátními subjekty) a z nich vyplývajících hrozeb vyžaduje jak cílevědomou a systematickou přípravu státních orgánů, tak i spolupráci mezi státy a činnost mezinárodních organizací. Z toho vyplývá potřeba velice vážně se zabývat na nejvyšší politické úrovni touto problematikou v závislosti na postupu řešení této otázky v NATO.

Závěr

Z celkového stručného posouzení obsahové stránky amerického národního programu protiraketové obrany vyplývá poznatek, který zdůrazňuje nezastupitelné místo, význam a širší uplatnění výstavby uvažovaného obranného systému pro zajištění světové mírové budoucnosti. Přestože projekt přizpůsobuje některá předchozí opatření v oblasti smluvních ujednání, současně spolehlivě zaručuje, že smlouva ABM zůstane i pro budoucnost základním úhelným kamenem světové strategické stability.

Upozornění pro autory časopisu Vojenské rozhledy

1. Příspěvky v českém jazyce zasílejte na adresu redakce na disketě v textovém editoru (T 602, Word 6 až Word 8, formát RTF) a v jednom vytištěném exempláři, nebo prostřednictvím E-mailu: *kauckys@army.cz* Předmět: Vojenské rozhledy.

2. Vlastní text příspěvku pište vždy hned od prvního sloupce, nepoužívejte tabulátor (tj. zarážku). Slova na konci řádku nedělte a nezarovnávejte. Tvrdé zakončení řádku (pomocí klávesy ENTER) používejte pouze na ukončení odstavce, respektive titulu apod. Za textovými znaky: . , : ? ! nechte vždy mezeru. V textu na zdůraznění používejte pouze kurzivu nebo tučné písmo, nikoliv podtržené písmo. Poznámky v textu označujte číslicí (ne indexem), nejlépe v hranaté závorce, a jejich vlastní text umístěte na konec příspěvku, a to bez použití poznámkového aparátu textových editorů.

3. Ke každému příspěvku (s výjimkou recenzí) je třeba přiložit stručné resumé.

4. Na konec každého příspěvku uveďte pod čarou svůj krátký životopis, včetně adresy, rodného čísla, čísla účtu, na nějž je možné zasílat honorář, a způsob kontaktu (telefonní číslo, fax, E-mail).

5. Článek by měl mít zhruba rozsah do 15 normostran (jedna normostrana představuje třicet řádek na jedné straně – což je počet řádků, který odpovídá při formátu A4 řádkování 2 – a šedesát úderů /písmen + mezer/ na řádku).